

МЕХАНИЗЪМ ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ
НА ТОРМОЗА И НАСИЛИЕТО
В
ДГ“ТЕМЕНУЖКА“ – ВАРНА

Разработен, съгласно Заповед № РД09-5906/28.12.2017г. на Министъра на образованието и науката по зададен образец, изготвен от работна група в Министерството на образованието и науката с участието на представители на Министерството на труда и социалната политика, Агенцията за социално подпомагане, Държавната агенция за закрила на детето, Националната мрежа за децата, Фондация „Асоциация Анимус“, Асоциация "Родители", Сдружение “Дете и пространство” и УНИЦЕФ България.

Приет на Заседание на педагогически съвет с протокол № 4 / 18. 04.2018г.

Утвърден със Заповед № 587 /18.04.2018 г.

Актуализиран със заповед № 55 / 07.10.2019 г.

ВЪВЕДЕНИЕ И ЦЕЛ НА НАСТОЯЩИЯ ДОКУМЕНТ

Документът има за цел да очертае рамките на единен механизъм за превенция и интервенция на насилието и тормоза, който да подпомогне служителите и родителите в ДГ № 4 в техните усилия за създаване на сигурна образователна среда.

Въвеждането на механизъм се налага от разбирането, че реален напредък в справянето с насилието и тормоза може да бъде постигнат само при прилагането на последователна и целенасочена политика, която се споделя и изпълнява от всички участници в образователния процес. Тази политика следва да е част от цялостната съвкупност от политики за развитие на детските градини, училищата и центровете за подкрепа за личностно развитие. Тя регламентира в дългосрочен план целите и задачите по отношение на превенцията на насилието, както и разписва конкретни роли, отговорности и процедури за действие при възникнали ситуации на насилие и тормоз. Тези елементи са подробно разгледани в настоящия документ.

Документът се състои от две основни части, приложения и алгоритъм за прилагането на Механизма. В първата част се разясняват понятията „насилие” и „тормоз”, разликата между тях, видовете поведение, които те включват, както и белезите, по които да бъдат разпознати. Тази част е информативна и с нея трябва да бъдат запознати всички в ДГ № 4. Във втората част на документа се разглеждат задължителните елементи на цялостна политика за сигурна образователна среда - превенция и интервенции, в случай на насилие и тормоз. Разясняват се още дейностите по превенция и интервенция (реакция), които се осъществяват на равнище институция и на равнище група, включването на родителите като неизменен участник, както и се очертават основните ресурси, които институциите в системата на предучилищното и училищното образование и съответно Министерство на образованието и науката трябва да осигурят, за да може ефективно да се предотвратява насилието.

Приложенията към основния документ дават практически насоки за това как да се прави изследване и оценка на актуалната ситуация, как да се осъществяват дейностите на ниво група, как да се подаде сигнал към други служби или услуги при възникване на по-сериозни ситуации с оглед на причинената вреда и последиците за живота и здравето на децата.

Алгоритъмът разписва конкретни стъпки за реализирането на дейностите по настоящия механизъм.

I. ИЗМЕРЕНИЯТА НА ТОРМОЗА И НАСИЛИЕТО В ДЕТСКАТА ГРАДИНА

Тормозът в ДГ №4 обхваща широк спектър от прояви. Това е явление със сериозни размери, което оставя дълготрайни последици върху психичното здраве и поведението както на децата, които търпят насилие, така и на онези, които го извършват или наблюдават. Последиците от насилието в учебните заведения са особено тежки и продължителни и силно привличат общественото внимание. Българската дума, която отговаря най-точно на явлението, е „тормоз” („bullying”).

Какво е насилие?

В България в официална употреба е дефиницията на понятието „насилие”, дадена в параграф 1, т. 1-5 от допълнителните разпоредби на Правилника за прилагане на Закона за закрила на детето:

„Насилие” над дете е всеки акт на физическо, психическо или сексуално насилие, пренебрегване, търговска или друга експлоатация, водеща до действителна или вероятна вреда върху здравето, живота, развитието или достойнството на детето, което може да се осъществява в семейна, училищна и социална среда.

„Физическо насилие” е причиняване на телесна повреда, включително причиняване на болка или страдание, без разстройство на здравето.

„**Психическо насилие**” са всички действия, които могат да имат вредно въздействие върху психичното здраве и развитие на детето, като подценяване, подигравателно отношение, заплаха, дискриминация, отхвърляне или други форми на отрицателно отношение, както и неспособността на родителя, настойника, попечителя или на лицето, което полага грижи за детето, да осигури подходяща подкрепяща среда.

„**Сексуално насилие**” е използването на дете за сексуално задоволяване. Сексуално насилие и злоупотреба над дете според определението на Световна здравна организация е „участието на дете в сексуални действия, които той или тя не разбира напълно и за които не е в състояние да даде информирано съгласие, или за които детето не е подготвено от гледна точка на развитието си и не може да даде съгласие, или които са в нарушение на законите или социалните табу на обществото”.

„**Пренебрегване**” е неуспехът на родителя, настойника и попечителя или на лицето, което полага грижи за детето, да осигури развитието на детето в една от следните области: здраве, образование, емоционално развитие, изхранване, осигуряване на дом и безопасност, когато е в състояние да го направи.

Насилието може да бъде от възрастен към дете, между деца и от дете към възрастен.

Какво е тормоз?

Тормозът е специфичен вид насилие сред децата и е сред най-неуловимите форми на агресивно поведение и насилие. Но не всеки акт на насилие е тормоз. Тормозът между връстници е групов феномен. Случаите на тормоз се извършват в групова среда, в присъствието на други връстници и в отсъствието на възрастни. Професор д-р Дан Олвеус определя тормоза като „повтарящи се във времето негативни действия от страна на едно или повече деца, когато някой умишлено причинява или опитва да причини травма или дискомфорт на друго дете чрез физически контакт, чрез думи или по друг начин.”

Тормозът, независимо от това как се упражнява, е много сериозно, оставящо травматични следи действие, защото тормозеният не може да се защити със собствени усилия. Тормозът не спира от само себе си, без външна намеса.

Ключови в разбирането за тормоза са следните характеристики:

- злонамерена проява, която има за цел да нарани или унижи дете;
- извършва се от позиция на силата, като едната страна използва доминиращата си позиция, за да нарани другата физически или психически, да я унижи или изолира;
- повтаря се многократно във времето, а не е еднократен и изолиран акт на насилие.

Проявите на тормоз в предучилищна възраст най-общо могат да бъдат разделени на следните основни групи:

Физически тормоз - блъскане, щипане, разрушаване, удряне, нанасяне на болка, спъване, затваряне в някое помещение;

1. Непряка физическа агресия е насочена към материални щети на другия през непосредствени физически действия. В предучилищна възраст това може да бъде:

- разрушаване на продукти на дейността на другия (Събаряне на фигури от конструктор)
- унищожаване или повреда на чужда собственост (Например, момчето взема играчката на другия и я хвърля на пода, гледайки как той (собственик) плаче).

2. Пряка физическа агресия е насочена към материална щета на другия чрез непосредствено физическо въздействие. Тя може да има символична и реална форма.

- символическа агресия представлява заплаха или заплашване (например едното дете показва юмрука на другото)

- пряка агресия – непосредствено физическо нападения (бой), който при децата протича включвайки ухапвания, драскотини, хващане за косата, използване в ролята на “оръжие” на пръчки и т.н.

Вербален тормоз - подмятания, подигравки, унижение, заплахи, обиди;

1. Непряка вербална агресия е насочена към обвинения и заплаха на връстници, което се осъществява във вид на различни изказвания. В предучилищна възраст това може да бъде:

- оплаквания („Той ме удари”, „Той не си е подредил леглото” и др.)
- демонстративни викове, насочени към изгонване на връстника („Махай се, омръзнал си ми”, „Не пречи”);
- агресивна фантазия („Ако не слушаш, ще дойде полицаи и ще те отведе”).

2. Пряка вербална агресия представлява обиди и вербални форми на унижение на другия.

Традиционно “детски” форми на пряка вербална агресия са:

- дразнене
- използване на лоши думи

Най-често при повечето деца се наблюдава пряка или косвена вербална агресия – от оплаквания и агресивни фантазии до преки обиди. При някои деца се срещат случаи на физическа агресия – както косвена, така и пряка.

За агресията на може да се разсъждава само по външните прояви, необходимо е да се знаят нейните мотиви и предходните преживявания. Откриване на мотиви за агресия при децата, изучаване на психологични условия и варианти са наистина необходими както за съвременна диагностика на това явление, така и за разработка на коригиращи програми. Очевидно, че всеки агресивен акт има определен повод и се осъществява в конкретна ситуация. Разглеждане на тези ситуации, в които най-често се проявява агресивно поведение, е необходимо за разбиране на посоката на агресивното поведение, негови причини и цели, за да се разбере същността на негова мотивация. Сред ситуации, провокиращи агресивното поведение на децата, се открояват следните:

- Привличане на внимание на връстници към себе си (Момчето откъсва книгата от момичето, и разхвърля играчки, с което привлича внимание към себе си);
- Потискане на достойнството на другия подчертавайки своето превъзходство (Забелязвайки, че на другия не му стигат детайли за построяване на конструктор, детето вика: „Ха-ха-ха...”);
- Защита и отмъщение (В отговор на „нападение” или насилствено отнемане на играчки децата отговарят със изблик на агресия);
- Стремение да бъде лидер ;
- Стремение да получи желан предмет (Желаяйки да притежават някакъв предмет децата използват насилие за постигане на целта)

Както се вижда ,повечето прояви на агресия се наблюдават в ситуация на защита на собствени интереси и защита на своето превъзходство, когато агресивни действия се използват като средство за достигане на определени цели. Съответно, максимално удовлетворение децата получават при достигане на желаната цел – било то внимание на връстници или привлекателна играчка – след което агресивни действия се прекратяват. По този начин, в повечето случаи на агресивни действия децата имат инструментален или реактивен характер. По същото време при някои деца се наблюдават агресивни действия, нямащи каквито и да е цели или насоки изключително причинявана на щета на другия. Например, момчето бутна момичето в басейна и се смее над нейните сълзи. Физическа болка или унижение на връстници предизвиква при тези деца удовлетворение, а агресия в този случай е самоцел. Подобно поведение свидетелства за това че детето е насочено към вражда и жестокост, което разбира се предизвиква особена загриженост.

Физическият тормоз е формата, която възрастните най-често забелязват и затова често мерките за справяне обикновено са насочени именно към нея. Психическият и социалният тормоз по-трудно могат да бъдат установени, тъй като те не са така видими, а и децата, от своя страна, нямат нагласата да споделят с възрастните за своите преживявания. В много

случаи социалният и психическият тормоз, като обидните думи и прякори, социалното изолиране и други се подценяват и считат за нормална част от процеса на социализация и израстване на децата. Тормозът, независимо от това как се упражнява, е деструктивен и опасен вид насилие. Ето защо е важно да се обърне внимание още при първите признаци за съществуването на насилие и тормоз.

Следователно усилията за справяне с насилието от деца над деца в ДГ трябва да бъдат насочени към всички проявления на това явление, а не само към неговите физически форми.

Разпознаването на физическото насилие включва следните физически и поведенчески показатели:

- различни по вид и цвят натъртвания, включително синини, постоянни или чести червени петна, включително от пръсти, насинени очи, следи от ухапване;
- неправдоподобни или объркани обяснения за травмите, включително едностранни отговори;
- безпокойство и крайности в поведението - от агресивност до пасивност;
- лоша представа за себе си - децата смятат, че са заслужили насилието;
- прекалена отстъпчивост на детето и оставяне без протест да се прави каквото и да било с него;
- влошаване на здравословното състояние, което включва прилошавания, главоболие, отпадналост;

Психически тормоз, например, подмятане, подиграване, закачане, обиди, омаловажаване, заплахи, изнудване, повреждане на личните вещи, кражба и хвърляне на вещи, заплашителни погледи, неприятелско следене; словесни изрази, които имат за цел да унижат и оскърбят детето на база раса, пол, религия, сексуалност, увреждане или друго, с което се подчертава различие от останалите. Когато е в група - под формата на изолиране, игнориране, изключване от групови дейности, избягване, одумване и разпространение на зловни слухове, натиск върху другите да не влизат в приятелски отношения с децата, обект на тормоз.

Разпознаването на психическото насилие включва следните физически и поведенчески показатели:

- детето може да стане затворено и изолирано, да не желае да контактува с връстниците си;
- агресивно поведение и/или поведение, насочено към привличане на вниманието, упорито непослушание, самонараняване;
- внезапни избухвания, които са необичайни за възрастта или за нивото на развитие на детето;
- бягане и криене, нежелание да посещава ДГ ;
- загуба на доверие, неучастие в общите занимания , ниска самооценка;

Сексуален тормоз - представлява всяка форма на нежелано словесно, несловесно или физическо поведение със сексуален характер, имащо за цел или водещо до накърняване на достойнството на лицето, и по-специално създаване на смущаваща, враждебна, деградираща (принизяваща), унижителна или обидна обстановка. Включва измислянето на сексуализирани прякори или имена, коментари за външността на някой и подигравки със сексуално значение, неподходящо докосване, бележки и надписи със сексуално съдържание и т.н. до по-екстремни форми на нападане и насилие.

Разпознаването на сексуалното насилие включва както изброената по-горе симптоматика, така и различни прояви на сексуализирано поведение (имитация на сексуален акт, разголване, използване на език, свързан със сексуални действия и т.н., които са нехарактерни за съответната възрастова група деца).

Кибернасилие и Кибертормоз — насилие и тормоз, които се осъществяват в дигитална среда чрез дигитални устройства. Включват създаване и разпространение на

обидни, заплашителни и подигравателни визуални материали, снимки и текстови съобщения, които уронват достойнството на детето или го унижават: снимането на дете с мобилен телефон и свободното разпространяване на снимки или видеозапис без негово съгласие, кражба на самоличност/профили, обиди, разпространение на слухове в социалните мрежи и др.

Ако дете е въввлечено в рискована ситуация онлайн, това винаги има своите отражения в реалния му живот. Преживяванията за детето могат да бъдат дори по-унизителни, тъй като кибертормозът не може да бъде прекратен веднага и е достъпен до много по-голям кръг хора.

Разлики между тормоз и закачки или игра между децата

По-голямата част от ситуациите на тормоз могат да бъдат овладени от учителите, а някои — от самите деца. Всяка намеса изисква внимателна преценка на ситуацията и нейната тежест. На първо място важно е да се разграничат случаите, когато не се касае за тормоз, а само за игра или приятелско премерване на силите между децата. За целта е необходимо да се наблюдава поведението на децата, включително и на тези, които само присъстват без активно да участват. Следното би могло да помогне за правилна оценка на ситуацията:

- ако децата се закачат, бутат или блъскат или си разменят шеги, като при това се смеят, разменят си ролите и позициите и никое от тях няма видимо доминиращо положение, а околните не им обръщат особено внимание, то най-вероятно става дума за игра ;

- ако едно от децата е видимо напрегнато, не се усмихва, опитва се да се махне, ако ролите не се сменят, а другото дете е в постоянно доминираща позиция и това поведение привлича вниманието на околните, то най-вероятно става дума за тормоз;

- ако детето не се чувства добре от закачките и подигравките, тогава поведението може да е тормоз;

- ако детето към когото са отправени подигравките, поиска от другото дете да спре и той или тя не спират да се подиграват, тогава става въпрос за тормоз;

- ако детето, който дразни, продължава да дразни или дразни отново и отново, това е тормоз;

- ако дразненето е за нещо, което детето не може да промени (височина, носене на очила, тегло, способност да чете, атлетически способности и пр.), тогава може да е тормоз

- ако има и други хора наоколо, които наблюдават ситуацията и се окуражават или се присъединяват към ситуацията на подигравки, това е тормоз;

- ако едното дете е по-силно или по-популярно, по-голямо на възраст или по-властно, това може да е тормоз ;

- ако се касае просто за приятелска игра, учителят може да се намеси, за да предупреди децата да внимават да не се наранят. Ако обаче наблюдаваното поведение може да бъде определено като тормоз, е необходимо да се предприемат съответните стъпки, описани в механизма.

Физическото насилие и тормоз са формите, които възрастните най-често забелязват и затова често мерките за справяне обикновено са насочени именно към тях. Психическото насилие и тормоз по-трудно могат да бъдат установени, тъй като не са така видими, а и децата, от своя страна, нямат нагласата да споделят с възрастните за своите преживявания.

Проблемът се задълбочава, когато психическото насилие и тормоз, като обидните думи и прякори, социалното изолиране и други се подценяват от възрастните и се считат за нормална част от процеса на социализация и израстване на децата. Ето защо е важно да се обърне внимание още при първите признаци за съществуването на насилие и тормоз.

Признаци, по които може да се разпознаят насилието и тормозът:

Разпознаването на насилие и тормоз включва следните физически и поведенчески признаци:

- различни по вид и цвят натъртвания, включително синини, постоянни или чести червени петна, включително от пръсти, насинени очи, следи от ухапване;
- неправдоподобни или объркани обяснения за травмите, включително едностранни отговори;
- безпокойство и крайности в поведението – от агресивност до пасивност; лоша представа за себе си – децата смятат, че са заслужили насилието;
- прекалена отстъпчивост на детето и оставяне без протест да се прави каквото и да било с него;
- влошаване на здравословното състояние, което включва прилошавания, главоболие, отпадналост;
- влошаване на образователните резултати;
- проява на пасивно отношение по време на образователния процес;
- детето може да стане затворено и изолирано, да не желае да контактува с връстниците си;
- агресивно поведение и/или поведение, насочено към привличане на вниманието, упорито непослушание, самонараняване;
- внезапни избухвания, които са необичайни за възрастта или за нивото на развитие на детето;
- бягане и криене, нежелание за съвместни дейности;
- загуба на доверие, неучастие в общите занимания, ниска самооценка;
- психосоматични симптоми като болки в стомаха, главоболие, гадене и др., оплаква се, че сънува кошмари и сънят му е нарушен;
- различни прояви на сексуализирано поведение (имитация на сексуален акт, разголване, използване на език, свързан със сексуални действия и т.н., които са нехарактерни за съответната възраст).

Тормозът между деца спада към насилието над дете и се третира с мерките на Закона за закрила на детето. Според чл. 7, ал. 1 и 2 от Закона за закрила на детето, всяко дете има право на закрила от насилие и всеки, на когото стане известно за дете, преживяло насилие, е длъжен да сигнализира органите по закрила

II. ПОЛИТИКА ЗА ПРЕВЕНЦИЯ И ИНТЕРВЕНЦИЯ НА НАСИЛИЕ И ТОРМОЗ В ДЕТСКАТА ГРАДИНА

1. Принципи, ценности, философия

Основен принцип при изграждането на институционална политика за противодействие на тормоза в ДГ № 4 е прилагането на цялостен подход, полагане на координирани и последователни усилия за предотвратяване на тормоза и насилието за създаване на по-сигурна образователна среда. Изграждането на защитна мрежа поставя ясни граници за формирането на ценности, правила и процедури, които не допускат прояви на насилие и тормоз в ДГ.

За прилагане на цялостен институционален подход в ДГ № 4 има разработени програми и политики за развитие на институцията и осигуряване на сигурна образователна среда:

- Програма за предоставяне на равни възможности и за приобщаване на децата от уязвими групи

- Политики за изграждане на позитивен организационен климат и утвърждаване на позитивна дисциплина

- Политика за подкрепа на личностното развитие на децата

- Политика за взаимодействие с родителите

- Процедура за осигуряване на обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие на децата

- Система за поощряване на децата

- **Единни институционални правила във връзка с прилагане на Механизма за противодействие на тормоз и насилието в ДГ № 4**

Създадени са условия за превантивна работа – децата се включват в образователни дейности и игри, чрез които се възпитава уважение и толерантност към различията, развива се чувствителност към границите на другия, етика на взаимоотношенията, кое поведение е приемливо и кое – не, как да се реагира на неприемливо поведение, емпатия, уважение, резиланс / устойчивост / сред децата др.

система за интервенция – учители и родители са запознати с реда и условията за информиране и адекватна помощ.

Провеждата се консултации за родители за решаване на житейски казуси, подкрепа и обучение, за повишаване компетенциите по актуални проблеми, включително и по посока овладяване на модели за подкрепа при различни форми на тормоз и насилие;

Родители и деца имат възможност да ползват услугите на Общностен център, Общински психологически център за подкрепа, а при нужда ще търси сътрудничество и помощ и с други организации и институции.

Причините за насилието са много и комплексни и детската градина трудно би могла да повлияе на всички. Екипа на ДГ № 4 насочва своите усилия към тези фактори, които са свързани със средата в ДГ и които допринасят за проявата на агресия и за утвърждаване на агресивни модели на поведение, чрез:

- системни усилия за възпитаване у децата на социални умения и нагласи, които не допускат насилие във взаимоотношенията;

- подобряване на физическата среда в детската градина, която не съдържа предпоставка за изява на агресивното поведение и в същото време създава условия за формирането на групата като общност;

- работа с нагласите към ученето, които намаляват съревнователния елемент между децата за сметка на екипната работа и споделяне на проблеми в общността на групата, както и участие на децата в мини детски проекти, изнесени дейности, които дават отлични резултати в тази посока;

- последователни стъпки за подкрепа и разбиране на последиците от насилието и за справяне с неприемливото поведение на децата, които не наблягат на наказанието.

Институционалната политика се реализира на равнище детска градина и на равнище детска група, като на всяко едно от тези равнища се осъществяват дейности по превенция и интервенция (реакция).

Превенцията на тормоза включва комплекс от мерки, които имат за цел ограничаване и/или елиминиране на предпоставките и рисковите фактори, допринасящи за насилието. Превенцията поставя приоритет върху дейности на равнище група, например създаване на правила на отношения, четене на художествена литература, тематични дискусии, куклени етюди, ролеви игри. Дискусиите са възможност в групата да се поставят за обсъждане въпроси, които вълнуват или смущават децата, като по този начин се създава пространство за отработване на агресията чрез говорене, разыгране на ситуации, тяхното обсъждане и съответно осмисляне.

Интервенциите включват действия и мерки, които целят спиране и разрешаване на възникнала вече ситуация на тормоз и насилие, като се отчитат индивидуалните потребности на всяко дете, въввлечено пряко или косвено в ситуацията, и се прилага принципа на най-добрия интерес на детето. В по-голямата си част интервенциите включват отговора на ДГ при възникнали ситуации на тормоз и насилие.

2.Разработване на система от мерки за реализиране на сигурна образователна среда

2.1. Създаване на координационен съвет

Със заповед на Директора се създава координационен съвет с ясни функции и делегирани отговорности, който отговаря за планиране, проследяване и координиране на усилията за справяне с тормоза. Съветът се ръководи от заместник-директор, а в състава му задължително влизат психолог и педагогически специалисти- представител за ф.2 и представител за основна сграда / ф1. При необходимост от разглеждане на конкретен случай, задължително присъстват педагогическите специалисти на детската група и родител.

2.2.Оценка на ситуацията

Оценката и анализирането на ситуацията са от значение за планирането на дейности за изграждане на сигурна образователна среда. Оценката съдържа описание на следното: До колко са запознати заинтересованите страни с темата за насилие и тормоз? Какви видове и форми на насилие и тормоз има в детската градина? Колко често те се проявяват? Къде са местата, на които най-често се случват? Кои са участниците? Как се е реагирало до момента? Какво следва да се предприеме, за да бъде реакцията ефективна?

1.Оценката на тормоза се организира от учителските екипи със съдействието на Координационен съвет /КС/ за справяне с насилието в началото и в края на всяка учебна година с цел определяне на формите и видовете тормоз.

2. Оценката на тормоза се извършва от екипа учители до 3 седмици от началото на учебната година и до 3 седмици преди края на учебната година.

3. Резултатите се обработват в десетдневен срок от КС за справяне с насилието.

4.След обобщаване на резултатите от изследването, резултатите от оценката и наличието на проблем се анализират на педагогически съвет.и се предприемат мерки за минимизирането

2.3. Изготвяне на план за превенция и интервенция на насилието и тормоза

В началото на учебната година КС изготвя план за противодействие на тормоза. Този план съдържа описание на всички дейности по превенция и интервенция на равнище група и ДГ. Той е със срок една учебна година и се ревизира и актуализира всяка учебна година.

2.4. Планиране/актуализиране на дейности по превенция

2.4.1. Дейности по превенция на равнище детска градина

-Създаване/актуализиране на етичен кодекс на училищната общност съгласно ЗПУО. Етичният кодекс на институционалната общност включва всички участници в предучилищното и училищното образование.

- Създаване на единни институционални правила, които са част от ПДДГ

- Създаване на визуализирани правила на поведение в групата с участието на децата

- Запознаване на институционалната общност с определението, проявлението и последиците от насилието и тормоза.

- Повишаване квалификацията на педагогическия персонал за работа с програмите, включително реализиране на специализирани обучения за превенция и справяне с насилието и тормоза.

4.Информирани и актуализирани на информацията за наличните ресурси - съществуващи услуги и програми за превенция и противодействие на насилието и тормоза в детската градина

5.Планиране на конкретни дейности на ниво ДГ / група за реализиране на партньорство с родителите - отбелязване на празници , работилници с родители , изложби

2.4.2. Дейностите за превенция на ниво група включват:

Деца и учителят създават визуализирани **правила за поведение** на групата (описано като първа стъпка от създаването на единни училищни правила в 2.4.1. Дейности по превенция на равнище институция).

Обучителни дейности и работа с групата, в които водеща роля има учителят . При работата на равнище група следва да се прилагат всички форми на групово работа, дискусии, решаване на казуси, ролеви игри, споделяне на опит, като се използват възможностите на учебната програма, вкл. теми от глобалното, гражданското, екологичното, здравното, интеркултурното образование. Целта е да се създаде пространство, в което се говори открито за насилието и тормоза и се работи за формирането у децата на нагласи и социални умения за здравословно и ненасилствено общуване, емпатия, толерантност и уважение към различията, решаване на конфликти и др. Основните теми могат да бъдат:

1.Правата на децата и отговорностите, които те създават по отношение на околните.

2.Ценностите — какво са, какви могат да бъдат, как се проявяват в поведението, как се прилагат в ежедневието?

3.Какво представляват насилието и тормозът, разпознаваме ли ги, как можем и на кого да съобщаваме за случаи на насилие и тормоз?

4.Какви са преживяванията на извършителя, последователите, потърпевшия и наблюдателите?

5. Как се чувстваме, когато видим прояви на насилие и тормоз и какво правим? Какво можем да направим?

Използване на подход, ориентиран към децата, на подхода за работа с връстници, осигуряване на условия за участие на децата , които да станат естествените помощници при реализирането на дейностите по превенция (различни инициативи, идващи от децата и др.),съвместни дейности с децата от една възрастова групи и "наставничество " - по -големите деца подпомагат по-малките

Провеждане на тематични родителски срещи.

2.5.Дейности по интервенция

2.5.1.Дейности по интервенция на ниво институция

Дейностите по интервенция на ниво институция задължително се включват в Годишния план за дейността на институцията и се приемат на първия педагогически съвет за учебната година. Включват:

- **Създаване/актуализиране на процедури за действие при инциденти, работа по случай, включително насочване към услуги;**

- **Водене на дневник със случаи и процедури за управление на информацията**

Дневникът със случаи се създава за целите на анализа и планирането на цялостна политика за превенция и интервенция на насилието и тормоза. В него се документират единствено ситуациите, съответстващи на второ и трето ниво според приетата класификация (Приложение 1), при които е необходима и намесата на координационния съвет. В Дневника със случаи се описва следната информация: дата, група, участници, вид насилие и ниво, какво е предприето като действие, подпис на служителя.

На базата на вписаните ситуации, координационният съвет извършва анализ и оценка на

риска от продължаване на насилието и тормоза. Координационният съвет е отговорен за анализа и разпознаването на деца и ученици, които участват и се въвличат в ситуации на насилие и тормоз, без значение дали извършват проявите или са пострадали от насилието. От анализа координационният съвет дава становище за индивидуална работа по случай с дете, което се намира в ситуация на риск по смисъла на Закона за закрила на детето и ЗПУО, предлага мерки и конкретни интервенции, които могат да бъдат индивидуална, групова работа и др. Координационният съвет дава становище и насочва детето към допълнителна подкрепа за личностно развитие на дете в риск. Дневникът се съхранява при член на координационния съвет от съответния сграден фонд .

- **Инициране на работа по случай, включително насочване на случая към други служби.**

При случаи от трето ниво, както и по преценка при случаи от второ ниво, незабавно се уведомява Дирекция „Социално подпомагане” (Отдел „Закрила на детето” - ОЗД) и/или полицията. Уведомените институции започват проверка на сигнала по реда на *Координационния механизъм за взаимодействие при работа в случаи на деца, жертви на насилие или в риск от насилие, и за взаимодействие при кризисна интервенция* (виж Приложение 3: *Кой, кога и къде може да подава сигнал за дете в риск?*), в който следва да се включи представител на институцията (учител на групата/класен ръководител, училищен психолог/педагогически съветник).

Индивидуалната работа по случай с дете се осъществява интегрирано от мултидисциплинарен екип. При становище от координационния съвет в детската градина за инициране на работа по случай или ако не се свика *Координационен механизъм за взаимодействие при работа в случаи на деца, жертви на насилие или в риск от насилие, и за взаимодействие при кризисна интервенция*, психологът следва да иницира работа по случай с детето в детската градина/училището.

Всеки служител в детската градина е длъжен при установяване на случай на насилие и тормоз незабавно да уведоми директора на институцията.

2.5.2. Дейности по интервенция на ниво група/ клас - отнасят се до всички ситуации на насилие и тормоз според приетата класификация (Приложение 1).

Обсъждане между децата и учителя на групата с цел изясняване на възникнал проблем, влиянието върху всички участници и свидетели, последствията, както и възможните решения.

Съвместни действия между учител и психолог и включване на външни специалисти.

Може да се организират допълнителни занятия с цялата група с подкрепата на психолог. За целта би могъл да се покани и външен за детската градина специалист.

Използване на посредник при разрешаване на конфликта.

Провеждане на тематична родителска среща.

3. Работа с родители

Включването на родителите е важна част от реализирането на цялостната политика и важно условие за нейната ефективност. Съгласно институционалните политики родителите се привличат като партньори в дейностите по превенция и интервенция.

Партньорството с родителите за съдействие по **превенция** на насилието и тормоза може да се осъществява чрез:

- Провеждане на тематична родителска среща, в която учителите да запознаят родителите с цялостната политика, да им се представят основните моменти в механизма и да се дискутира тяхната готовност да участват ;
- Покана към родители, които да се включат, като представят своите професии, хобита, интереси, така че да направят видима връзката между образованието и приложението

му в живота;

- Идентифициране на родители, които могат да бъдат посредници за осъществяване на връзка между детската градина и други организации и институции. Родителското съдействие може да има различни измерения, като:
 - родители - специалисти от областта на помагащите професии (психолози, социални работници, медиатори, лекари) или други професии, които могат да бъдат полезни и с чиято помощ могат да се реализират институционални инициативи
 - родители, изявили желание да се включат в групи за придружаване на деца при организирани посещения ;
 - родители, изявили желание да бъдат посредници между детската градина и родителите или други организации и институции, когато това се налага.

Партньорството с родителите в случаи на **интервенция**: във всички случаи е необходимо родителите на участващите в ситуацията на насилие или тормоз деца да бъдат уведомени за случилото се, както и за предприетите от институцията действия за разрешаване на ситуацията. Насоки към учителя за разговор с родителите:

- Добре е разговорът да бъде започнат със силните страни на децата и след това да се представи ситуацията. Това ще помогне за свалянето на напрежението още в началото.
- Добре е останалите родители от групата също да бъдат информирани за ситуацията и предприетите действия с цел изясняване на неизвестните и сваляне на напрежението. По този начин се ограничават различни интерпретации и спекулации поради непознаване на ситуацията. Родителите трябва да бъдат информирани, че критиките, обидите и negliжирането на другото дете или деца от тяхна страна са недопустими и само ще задълбочат конфликта.
- Разговорът трябва да бъде проведен на подходящо място, в партньорски взаимоотношения, като се остави отворено пространство за споделяне на техните опасения и гледни точки; от разговора могат да бъдат изведени конкретни договорености - кой какво може да предприеме и какво се очаква като резултат. Конструктивно е учителят да дава конкретни препоръки на родителите какво биха могли да направят и да обсъжда дали това е според възможностите им. По преценка, учителят може да насочи родителите за консултация със специалисти при необходимост.

Насоки за работа с родители, когато не съдействат:

В случай че родителите отказват да съдействат или по някакъв начин възпрепятстват действията на детската градина ,учителят следва да се обърне към координационния съвет и случая да се обсъди.

4.Ресурсна обезпеченост

ДГ №4 осигурява:

- Изградени механизми за взаимодействие ;
- Обучение на учителите ;
- Консултации с родителите ;
- Информация, материали по темата за насилието и тормоза .

Приложения:

Приложение 1: Класификация на формите на насилие и тормоз и предприемане на съответни действия

Приложение 2: Насоки за интервенция

Приложение 3: Кога, кой и къде може да подава сигнал за дете в риск?

*Приложение 4:*Примерна анкета

ПРИЛОЖЕНИЕ 1. КЛАСИФИКАЦИЯ НА ФОРМИТЕ НА ТОРМОЗ И ПРЕДПРИЕМАНЕ НА СЪОТВЕТНИ ДЕЙСТВИЯ

Ниво на тормоз	Отговор на ДГ	Документиране	Последователност на процедурите за интервенция
<p><u>ПЪРВО НИВО</u> - НАРУШАВАНЕ НА ПРАВИЛАТА:</p> <p>Форми на физическо насилие са например: леко удряне, бутане, щипане, драскане, дърпане на коса, хапане, подритване, замърсяване или разрушаване на нечия собственост.</p> <p>Форми на психическо насилие са например: омаловажаване, клюкарстване, обиждане, осмиване, засрамване, подвикване, ругане, клеветене, подигравки, унижение, заплахи, нецензурни/неприлични коментари, измисляне на прякори, изключване от групови или съвместни дейности, фаворизация/предпочитания, базирани на различие, разпространяване на слухове.</p> <p>Форми на сексуално насилие са например: показване на неприлични жестове и действия, вербален тормоз със сексуално съдържание, разпространение на истории и изображения със сексуален подтекст, съблазняване от друго дете или възрастен, злоупотреба с власт при подстрекаване, изнудване, склоняване и/или принуждаване към сексуални действия.</p>	<p>На първо ниво действията се предприемат от учител заедно с родител, като се осъществява педагогическа работа – индивидуално, за група деца или за цялата група.</p> <p>При наличие на щети от материален характер – те се възстановяват.</p> <p>Ако педагогическата работа не дава резултат и насилственото поведение се повтаря, последствията са по-сериозни, то тогава следва се да предприемат действия, предписани за ситуации от второ или трето ниво.</p>	<p>Ситуациите от първо ниво не се регистрират в Дневника със случаи, защото са първа проява на насилие и не се тълкува като тормоз.</p>	<ol style="list-style-type: none">1) Прекратяване на ситуацията и успокояване/интервенция към всички участници.2) Учителят подробно се информира за случилото се от всички свидетели и участници в ситуацията на насилие.3) Уведомяване на родител от учителя.4) Консултации – предприемане на индивидуални разговори с участниците от /учителя.5) Мерки и действия от страна на учител – намиране на решение, което удовлетворява страните и служи за пример на наблюдателите.6) Проследяване на изпълнението на предприетите мерки и действия.

Ниво на тормоз	Отговор на ДГ	Документиране	Последователност на процедурите за интервенция
<p>ВТОРО НИВО – ПОВТАРЯНЕ НА ЕДНИ И СЪЩИ НАРУШЕНИЯ НА ПРАВИЛАТА ИЛИ НАСИЛИЕ С ПО-СЕРИОЗНИ ПОСЛЕДИЦИ – ТОРМОЗ:</p> <p>Форми на физически тормоз са например: шамаросване, удряне, стъпкване или късане на дрехи, ритане, обграждане, плюене, отнемане и разрушаване на нечия собственост, дърпане на нечий стол изпод него, дърпане за уши или коса.</p> <p>Форми на психически тормоз са например: изнудване, заплашване, несправедливо наказание, забрана за общуване, отхвърляне и манипулация, подигравки, отправени пред целия клас или група, публично унижение, обиди; интригантстване, разпространяване на слухове, публично отхвърляне и игнориране, неприемане, манипулиране и използване.</p> <p>Форми на сексуален тормоз са например: сексуално докосване, показване на порнографски материали, показване на интимни части на тялото и сваляне на дрехи, подтикване или принуждаване към сексуални действия, заснемане в сексуални пози.</p>	<p>На второ ниво действията се предприемат от учител заедно с председател / представител на координационния съвет и задължително участие на родител, като се уведомява директора.</p> <p>По преценка се подава сигнал до ОЗД и/или полиция.</p> <p>Координационният съвет прави оценка на риска и може да даде становище за инициране на работа по случай.</p>	<p>Ситуацията на тормоз се описва в Дневника със ситуации от свидетеля на случилото се или класния ръководител/учителя.</p> <p>Възстановяване на щети при наличие на такива.</p>	<ol style="list-style-type: none">1) Прекратяване на ситуацията и успокояване/интервенция към всички участници.2) Учителят подробно се информира за случилото се от всички свидетели и участници в ситуацията на насилие. Всеки служител, който е станал свидетел на насилието, може да подаде сигнал към ОЗД.3) Учителят съобщава на Координационния съвет за случая. Прави се оценка на случая и по преценка директорът подава сигнал от името на институцията до ОЗД и/или полицията и се иницира работа по случай.4) Уведомяване на родител.5) Мерки и действия – работа на координационния съвет: анализ на ситуациите от регистъра и предприемане на работа по случая.6) Проследяване на изпълнението на предприетите мерки и действия

Ниво на тормоз	Отговор на ДГ	Документиране	Последователност на процедурите за интервенция
<p><u>ТРЕТО НИВО</u> – СИСТЕМНА ЗЛОУПОТРЕБА, КАКТО И СИТУАЦИИ, В КОИТО СЪЩЕСТВУВА ОПАСНОСТ ЗА ЖИВОТА И ЗДРАВЕТО ЗА КОЙТО И ДА Е ОТ УЧАСТНИЦИТЕ В СИТУАЦИЯТА:</p> <p>Форми на физически тормоз са например: сбиване, задушаване, събаряне, причиняване на изгаряния и други наранявания, намушкване с остър предмет, провесване от прозорец или високо място, ограничаване на движението, лишаване от храна,</p> <p>Форми на психически тормоз са например: сплашване, изнудване със сериозни заплахи, насилствено отнемане на пари и вещи</p>	<p>На трето ниво се уведомява незабавно ОЗД и/или органите на полицията. Действията на ниво институция се предприемат от директора заедно с координационния съвет със задължителното участие на родител и компетентни власти, организации и услуги (центрове за социална работа, здравни центрове, отдел закрила на детето, полиция и др.).</p> <p><u>При материална щета се съставя Протокол за възстановяване на щетата.</u></p>	<p>Ситуациите на тормоз от трето ниво се описват в Дневника със случаи, като по тях се предприема интензивна работа, включваща всички участници; правят се оценки на потребностите и план за действие, както и се инициират процедури в съответствие със Закона за закрила на детето, Наредба за приобщаващото образование, ЗПУО</p>	<ol style="list-style-type: none">1) Прекратяване на ситуацията2) и успокояване/интервенция към всички участници.3) Учителят/класният ръководител подробно се информира за случилото се от всички свидетели и участници в ситуацията на насилие. Незабавно се уведомява директорът и се подава сигнал към ОЗД и/или органите на полицията.4) Уведомяване на родител.5) Консултации – предприемане на индивидуални разговори6) Мерки и действия от страна на координационния съвет, интензивна работа по случай, информиране и

ПРИЛОЖЕНИЕ 2.

НАСОКИ ЗА ИНТЕРВЕНЦИЯ

1. Разпознаване на тормоза от страна на учителя
2. Прекратяване на ситуация на насилие тормоз.
3. Подход за възстановяване на щетата.
4. Действия при тежък инцидент или при повторна ситуация на насилие или тормоз.
5. Насочване на детето и неговите родители към програми и услуги в общността.
6. Действие на насилие на дете срещу член на екипа или ДГ
7. Действия на насилие на възрастен срещу дете

Намесата и справянето с конкретни ситуации на тормоз и насилие е част от цялостната политика на образователните институции срещу насилието. Намесата на възрастните следва внимателно да се обмисли и планира. Тя трябва да бъде последователно прилагана от цялата общност, за да бъде максимално ефективна.

Важно е да не бъдат омаловажавани и първите прояви на влошаване на отношенията между децата, както и поведението, което е неприемливо. Тези ситуации представляват първо ниво от приетата класификация (Приложение 1). Необходимо е още при най-малките сигнали и съмнения за тормоз да се предприемат стъпки, за да се предотврати ескалация на насилието и да се изпрати ясно послание, че такова поведение няма да бъде толерирано. Вниманието трябва да бъде насочено както към проявите на физически тормоз, така и към неговите социални и психологически измерения.

1. Разпознаване на тормоза от страна на учителя

По-голямата част от ситуацияите на тормоз могат да бъдат овладени от учителите, а някои – от самите деца. Всяка намеса изисква внимателна преценка на ситуацията и нейната тежест. На първо място важно е да се разграничат случаите, в които не се касае за тормоз, а само за игра или приятелско премерване на силите между децата. За целта е необходимо да се наблюдава поведението на децата, включително и на тези, които само присъстват без активно да участват. Следното би могло да помогне за правилна оценка на ситуацията:

- ако децата се закачат, бутат или блъскат или си разменят шеги, като при това се смеят, разменят си ролите и позициите и никое от тях няма видимо доминиращо положение, а околните не им обръщат особено внимание, то най-вероятно става дума за игра;

- ако едно от децата е видимо напрегнато, не се усмихва, опитва се да се махне, ако ролите не се сменят, а другото дете е в постоянно доминираща позиция и това поведение привлича вниманието на околните, то най-вероятно става дума за тормоз;

- когато се касае просто за приятелска игра, учителят може да се намеси, за да предупреди децата да внимават да не се наранят. Ако обаче наблюдаваното поведение може да бъде определено като тормоз е необходимо да се предприемат съответните стъпки, описани в механизма.

2. Прекратяване на ситуация на тормоз:

Задължение на всеки учител/ служител е да се намеси, за да прекрати ситуация на тормоз, на която е станал свидетел или за която е получил сигнал (от дете, родител или друг служител от ДГ):

- в случай на физически тормоз децата трябва да бъдат разделени и да се прекрати физическият контакт между тях незабавно;

- не трябва веднага да се разпитва за случилото се, да се обсъждат причините за насилието или да се изяснява ситуацията. Това може да се случи на по-късен етап. Важното е учителят ясно да обяви пред всички, че това е насилие и то е недопустимо поведение. В този момент не е добре да се разпитва за подробности и детето, което е потърпевшо, особено в присъствието на детето,

което е нанесло тормоза и на други деца, защото това може да урони неговото достойнство. Фокусът на интервенцията трябва да бъде насочен към децата-свидетели на тормоза, към средата, а не към участниците в ситуацията на насилие;

- когато става въпрос за първа проява, която не е тежка по отношение на нанесената вреда, може да се приложи подходът за възстановяване на щетата или да се наложи друга предварително съгласувана мярка

3.Подходът за възстановяване на щетата се основава на принципа, че „всяка щета, нанесена на друг, трябва да бъде възстановена“ и включва съответните действия в тази посока. Възстановяване на щетата е принцип, който предполага, че хората правят грешки. Грешките следва да бъдат поправени, като същевременно не се налагат наказания. Този принцип подчертава поемането на отговорност за неприемливо поведение и за позитивно решаване на проблема. Възстановяването на щетите успешно може да се прилага за материални и за нематериални щети.

Подходът за възстановяване на щетите изисква време и по-задълбочен разговор на учителя на групата с детето, което е извършило насилие, за да му се помогне да разбере какви са последствията от неговата постъпка. Важно е учителят със спокоен и умерен тон, както и с държанието си, да покаже ясно, че проблемът е в начина на поведение, а не в личността на детето, и че се действа с оглед отново да се възстановят ценностите ,към които всички от ДГ се придържат , а не да бъде наказан :

- като първа стъпка учителят изслушва детето. Не е желателно детето да се изслушва съвместно с потърпевшото дете;

- ключов момент във възстановяването на щетата е, че учителят разговаря с детето , а то само предлага как ще поправи грешката си, с което отново ще се възстанови нарушената ценност. С това негово предложение трябва да се съгласи и детето , което е бил потърпевш от тормоза. Този процес се медитира от ангажирания в случая учител на групата ;

-след изясняване на ситуацията и постигане на договореност, учителят за определен период от време проследява поведението на децата и дава обратна връзка.Учителят може да потърси съдействие и от другите учители . Психолога също може да подпомогне работата на учителя като наблюдава детето във взаимоотношенията му с другите деца и даде насоки за действията и мерките, които учителят да предприема при необходимост;

- при преценка, насочване на детето и неговите родители към консултации с психолог

4. Действия при тежък инцидент ,криза или повторна ситуация на насилие или тормоз

При повторна ситуация на насилие или когато има случай на тежък инцидент се следват предписанията от механизма, описани в Приложение 1. Класификация на формите на тормоз и предприемане на съответни действия.

Ключово при интервенцията на възрастните е приемането на разбирането, че детето, обект на тормоз, не се нуждае от състрадание, а детето, извършител на тормоз, не се нуждае от наказание, особено което го унижава, а от разбиране и емпатия (съпреживяване), за да може то да развие това чувство към другите. Липсата на емпатия е една от основните причини, поради която се упражнява тормоз;

-работата с деца, които са обект на тормоз, трябва да бъде насочена към формиране на умения за справяне с подобно поведение. Важно е учителят да поговори с детето, по възможност още същия ден (или веднага след като е разбрал за случая, ако се касае за ситуация, за която е научил случайно) и да разбере какво точно се е случило. Ако е необходимо отделни факти могат допълнително и дискретно да бъдат проучени;

-погрешно е открито и публично пред другите деца да се оказва подкрепа на потърпевшото дете, защото това допълнително ще урони достойнството на детето пред неговите връстниците. При този първи разговор е важно да се предложи на детето подкрепа, като се разговаря какво точно ще му помогне да се чувства сигурно.

- детето трябва да почувства доверие и сигурност за споделяне, което е особено важно ако насилието се повтори;

- не е препоръчително да се прави среща между детето, върху което е упражнено насилието, и детето, което е извършило насилието, с цел да се помирят и да се разберат. Такива срещи могат да доведат до неблагоприятни последици . Необходимо да се реализира медиация с цел възстановяване на емоционалната и моралната щета и взаимовръзките между децата .

- наблюдавайте детето в следващите дни, за да се уверите как се чувства и при необходимост отново разговаряйте с него;

- необходимо е да се работи с наблюдателите не само на нивото на превенцията, но и след ситуация на тормоз;

- не се отстраняват наблюдателите, когато се прекратява или управлява ситуация на тормоз, като всички, които са били там, следва да видят какво се прави съгласно правилата на ДГ;

- валидизират се правилата и етиката на поведението и се подкрепят тези, които са се намесили в защита ценностите . На останалите се споделя очакването да направят същото, ако се случи в бъдеще;

- насърчава се убеждение за отговори на насилието с думи, търсене на помощ и съобщаване за случая. Насърчаване за грижа спрямо тормозеното дете. При преценка детето може да бъде насочено към услуги в общността.

5. Насочване на детето и неговите родители към програми и услуги

Насочването на детето и неговите родители към консултация и психологическа работа следва да се осъществява от учителя или от координационния съвет. Насочващият трябва да е запознат с услугите в и да даде пълна и конкретна информация на родителите за възможните услуги и програми .Важно е насочването да се направи конкретно и с грижа, за да могат родителите и детето да се възползват, а не да го приемат като мярка за наказание.

6. Действие на насилие на дете срещу член на екипа или ДГ

Действието се прекратява незабавно от възрастен .Детето трябва отделено с оглед възстановяване на сигурността до успокояването му ,като се реализира кризисна интервенция.Уведомяват се родителите на детето.

С детето започват дейности за установяване на причините ,изясняване на ситуацията , оценка на проблема.С него задължително разговаря психолог.,който дава становище след оценката на проблема и поведението .На заседание на педагогически съвет се взема решение за последващи действия и се изготвя план за работа с детето.

7.Действия при насилие на възрастен срещу дете

При насилие на възрастен над дете незабавно се подава сигнал към ОЗД и / или полицията и се действа съобразно Координационния механизъм за дете в риск .С пострадалото дете разговаря психолог ,който прави оценка и изготвя становище .

ПРИЛОЖЕНИЕ 3.

КОГА, КОЙ И КЪДЕ МОЖЕ ДА ПОДАВА СИГНАЛ ЗА ДЕТЕ В РИСК?

1. Кога се подава сигнал за дете в риск?
2. Кой може да подава сигнал за дете в риск от насилие и тормоз?
3. Къде може да се подава сигнал за дете в риск от насилие и тормоз?

1. Кога се подава сигнал за дете в риск?

Съгласно Закона за закрила на детето, чл. 7 (1) „Лице, на което стане известно, че дете се нуждае от закрила, е длъжно незабавно да уведоми дирекция „Социално подпомагане”, Държавната агенция за закрила на детето или Министерството на вътрешните работи. Съгласно ал.2 същото задължение има и всяко лице, на което това е станало известно във връзка с упражняваната от него професия или дейност, дори и ако то е обвързано с професионална тайна”.

2. Кой може да подава сигнал за дете в риск от насилие и тормоз?

При идентифициране на случаи на насилие и тормоз на деца в ДГ директорът незабавно се уведомява. От страна на ДГ сигналът се подава от директора. Всеки един работещ в ДГ може да подаде сигнал към отдел „Закрила на детето” по местоживееене на детето и или полицията, като се описва цялата събрана информация по случая.

Съгласно Правилника за прилагане на Закона за закрила на детето (чл. 10, ал. 5) в случаите, отнасящи се до насилие над дете, се разглеждат и анонимни сигнали.

В случай на подозрение за ситуация на тормоз, всеки служител може да проведе консултация като се свърже с Националната телефонна линия за деца и разговаря с консултант на телефон 116 111.

3. Къде може да се подава сигнал за дете в риск от насилие и тормоз?

Към Държавната агенция за закрила на детето функционира Национална телефонна линия за деца 116 111. Националната телефонна линия за деца предоставя консултиране, информирание и помощ по всякакви въпроси и проблеми, свързани с деца. Към нея при необходимост могат да се обръщат за съдействие и професионалисти. Националната телефонна линия за деца с номер 116 111 е с национално покритие, достъпна от територията на цялата страна, напълно безплатна за обаждатите се, независимо дали звънят от стационарен или мобилен телефон. Тя функционира 24 часа в денонощието.

Към центъра функционира консултативна линия, отворена в работните дни между 10 и 16 часа на телефон 124 123, имейл helpline@online.bg и чат в сайта www.safenet.bg.

Консултациите на линията са анонимни и на нея могат да се свързват както деца, така и професионалисти и родители.

Сигнал може да бъде подаден и към националния телефон за спешни повиквания 112

Според Координационния механизъм, в случай че сигналът за насилие бъде приет от някой от визираните органи за закрила – получен от дирекция „Социално подпомагане“/отдел за закрила на детето, Държавната агенция за закрила на детето или Министерството на вътрешните работи, съгласно чл. 7 от Закона за закрила на детето той е длъжен да уведоми за това останалите незабавно до 1 час от регистриране на сигнала, включително по телефон и факс. Сигналът се изпраща в дирекция „Социално подпомагане” по настоящия адрес на детето.

Съгласно Координационния механизъм във всеки един отдел „Закрила на детето” при

дирекция „Социално подпомагане” началникът на отдела е на разположение, като той определя отговорен социален работник. В отдел „Закрила на детето” определеният отговорен социален работник извършва проверката на сигнала до 24 часа от постъпване на сигнала.

При проучването на сигнала социалният работник може да потърси съдействие от страна на образователната институция – информация за детето, за взаимоотношенията му с децата, впечатленията на учителите, т.е. информация, с която да бъде направена оценка на случая. При проучването на сигнала и предприемането на действия се изисква работа в екип от страна на различни специалисти. От една страна, за да се направи точна оценка, а от друга, за да бъдат съгласувани действията на различните специалисти.

В случай че бъде установен риск за детето, то ще бъде отворен случай, трябва да бъдат предприети мерки за закрила. Изготвя се общ план, в който ще бъдат описани планираните мерки, като социалният работник е отговорен и следи за изпълнението на плана.

В работата с децата и техните семейства всеки професионалист има своята роля.

Ролята на социалния работник е свързана с проучване на семейната среда и предприемане на мерки за закрила. В същото време той има правомощията и ангажимента да консултира родителите, да подпомогне тяхната ангажираност в работата с детето на равнище училище. Социалният работник може да консултира семейството, да насочи родителите и детето към подходящи социални услуги и консултации.

Мултидисциплинарният екип на местно равнище следва да си постави единна стратегическа цел, за постигането на която следва да изготви съвместен план за действие с разписани конкретни задачи със срок за изпълнение. Всеки един от посочените по-горе участници в мултидисциплинарния екип набелязва и предлага на останалите от екипа конкретни задачи по случая, които да изпълни съобразно собствените си правомощия и в съответствие с нормативната уредба. Конкретните задачи за изпълнение следва да бъдат зададени така, че да може всеки участник да действа съобразно оперативната си самостоятелност, като изпълнението на конкретните дейности и задачи бъде подкрепено със съдействието на останалите участници и в същото време това да спомогне за крайния резултат – дългосрочна цел, която трябва да гарантира в най-голяма степен интереса на засегнатото дете.

Работата в екип ще даде възможност и за обратна връзка между различните специалисти, работещи с детето и неговото семейство, за успехите или трудностите при изпълнението на планираните цели.

ПРИЛОЖЕНИЕ 4.

За извършване на оценка на тормоза между децата се използва адаптиран за нуждите на ДГ "Тормозът от връстниците в училище -метод за оценка " разработка на Пламен Калчев с описание на инструментариума и детайлни насоки за провеждане на изследването, обработката и анализа на резултатите.

http://phls.uni-sofia.bg/documents/articles/1853/Bullying_Research_Manual.pdf

Авторът дава право на заинтересованите потребители да използват метода, без да изисква предварително разрешение.

ТОРМОЗ ОТ ВРЪСТНИЦИТЕ В ДГ

ВЪПРОСНИК ЗА УЧИТЕЛЯ

Моля, отговорете на поставените по-долу въпроси, като оградите верните според Вас отговори /Срок.....октомври/

Въпросникът е попълнен от:

.....

Учител вгрупа, Брой на децата в групата..... От тях:.....момчета и
.....момичета

1. Има ли деца в групата Ви, които са тревожни, неуверени, изолирани, без приятели?
а) да, има – (момичета.....
момчета.....)
2. Ако има такива деца, как се отнасят останалите към тях?
(Може да посочите повече от един отговор)
а) не, няма
б) изключват ги от нещата, които правят заедно
в) обиждат ги, дразнят ги или им се подиграват
г) държат се грубо с тях, блъскат ги, удрят ги.
3. Ако в групата има деца, към които останалите се отнасят зле, кога за пръв път го забелязахте?
а) през миналата учебна година
б) през тази учебна година
в) през последния месец
г) съвсем наскоро
4. Като имате предвид колко чести и колко сериозни са тези прояви към децата, как бихте ги определили?
а) като безобидни, типични отношения между връстници
б) като жертва на тормоз
в) към момента не са, но биха могли да се превърнат в такива
5. Има ли в групата деца със слаб самоконтрол, импулсивни, лесно
а) да
б) не

разгневяващи се или реагиращи бурно,
ако останалите им пречат?

6. Ако има такива деца, как се отнасят
останалите към тях?

- а) избягват ги или се опитват да не им обръщат внимание
- б) на свой ред реагират агресивно, което води до конфликтни ситуации напрежение в групата

Ако сте виждали агресивно поведение,
какво най-често правят децата?
(Може да посочите повече от един
отговор)

- а) блъскат, удрят другите деца
- б) заплашват ги
- в) обиждат, измислят обидни прякори
- г) взимат им от нещата
- д) изнудват ги
- е) друго (посочи)

Необходима ли е специална намеса от
страна на учителя при наличие на деца с
неовладяно и импулсивно поведение?

- а) Да, нуждаят се от помощ за успешна интеграция в групата
- б) проблемите не са толкова сериозни и е добре в тези случаи децата сами да разрешат проблемите по между си
- в) друг отговор

9. Има ли в групата деца, които обичат
нарочно да дразнят и да се подиграват
на другите, опитват се да доминират,
държат се грубо и агресивно, без видима
причина?

- а) да, има - момчета
- момичета
- б) не, няма

10. При наличие на такива деца в
групата, бихте ли определили действията
им като тормоз /т.е.целят да причинят
страдание на очевидно по-слабо от тях
дете, като действието се повтарят много

- а) Да, действията могат да се определят като тормоз над връстниците
- б) към момента не са такива, но в перспектива могат да прераснат в тормоз
- в) става въпрос по-скоро за безобидни неща,

кратно, за продължителен период/

11. Когато видите агресивни прояви, казвате ли на някого?

(Можеш да оградис повече от един отговор)

12. Как реагират родителите, когато са уведомени за агресивните прояви на детето си?

типични за отношенията между връстници

а) казвам на директора

б) казвам на родителя

в) нищо не казвам

г) друг отговор

.....

А) карат се или го удрят

Б) разговарят спокойно, за да разберат причината, като се интересуват от гледната точка на пострадалото дете

В) успокояват другото дете

Г) проявяват безразличие или упрекуват другите за агресивните прояви на детето си

ДЕТСКА ГРАДИНА № 4 “Теменужка”
Варна, ул. “Шейново” № 18; email – temenujka_4@abv.bg; тел. 052/460-126

ДЕТСКА ГРАДИНА № 4 “Теменужка”
Варна, ул. “Шейново” № 18; email – temenujka_4@abv.bg; тел. 052/460-126

ДЕТСКА ГРАДИНА № 4 “Теменужка”
Варна, ул. “Шейново” № 18; email – temenujka_4@abv.bg; тел. 052/460-126